

Rolul judecătorului național în aplicarea directivelor anti-discriminare

Amelia-Raluca Onișor, judecător, Curtea de Apel București, formator INM

Finanțat în cadrul Programului „Drepturi, Egalitate și Cetățenie 2014-2020” al Comisiei Europene

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY

1

Finanțat în cadrul Programului „Drepturi, Egalitate și Cetățenie 2014-2020” al Comisiei Europene

Aplicarea directivelor anti-discriminare

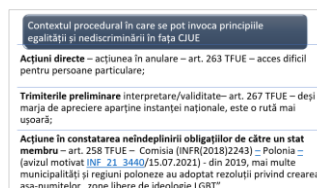

Aspecte practice privind trimiterea preliminară

2

Aplicarea directivelor anti-discriminare

3

Legislație anti-discriminare UE

- **Drept primar:**
 - Articolul 20 (egalitatea în fața legii) și articolul 21 (nediscriminarea) din Carta drepturilor fundamentale
 - Articolele 2, 3 alineatul (3), 9 din TUE
 - Articolul 10 din TFUE
 - Articolul 18 din TFUE
- **Drept secundar:**
 - Directiva privind egalitatea de tratament (2000/78/CE)
 - Directiva privind egalitatea rasială (2000/43/CE)
 - Directiva privind egalitatea de gen privind bunurile și serviciile (2004/113/CE)
 - Directiva privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformare) (2006/54/CE)
 - Directiva privind dreptul la reîntregirea familiei (2003/86/CE)
 - Directiva privind statutul resortisanților țărilor terțe care sunt rezidenți pe termen lung (2003/109/CE)

4

Contextul procedural în care se pot invoca principiile egalității și nediscriminării în fața CJUE

Acțiuni directe – acțiunea în anulare – art. 263 TFUE – acces dificil pentru persoane particulare;

Trimiterile preliminare interpretare/validitate – art. 267 TFUE – deși marja de apreciere aparține instanței naționale, este o rută mai ușoară;

Acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către un stat membru – art. 258 TFUE – Comisia (INFR(2018)2243) – Polonia – (avizul motivat [INF 21 3440](#)/15.07.2021) - din 2019, mai multe municipalități și regiuni poloneze au adoptat rezoluții privind crearea așa-numitelor „zone libere de ideologie LGBT”

5

Aplicarea dreptului UE în materie de anti-discriminare de către instanțele naționale

- Principiul supremației
- Efect direct –
 - 1. la expirarea termenului, dacă directiva nu a fost transpusă sau a fost transpusă incorect
 - 2. dispoziția să fie suficient de precisă, clară și necondiționată
- Efect indirect – interpretarea conformă

6

EFFECT DIRECT 1.

Ipoteze	Părți	Calitățile normei de directivă relevante pentru litigiu	Ce norme aplică?
norma națională de transpunere e conformă cu norma de directivă incidentă în litigiu	persoană privată contra stat; stat contra persoană privată; stat contra stat; persoană privată contra persoană privată		persoana privată și statul se vor întemeia pe legea națională de transpunere, normele naționale incidente în dosar se interpretează în lumina normelor corespunzătoare din directivă și a scopului general al directivei, respectând jurisprudența anterioară a CJUE. Se pot trimite întrebări preliminare CJUE pentru lămurirea sensului normelor directivei, care va fi astfel extins și asupra normelor interne care le transpun.

Sursa: Manualul de drept UE, INM

7

EFFECT DIRECT 2.

Ipoteze	Părți	Calitățile normei de directivă relevante pentru litigiu	Ce norme aplică?
legea de transpunere lipsește sau legea de transpunere neconformă în parte	persoană privată contra stat; stat contra persoană privată	1. norma de directivă prevede un drept în favoarea persoanei private 2. norma de directivă este completă juridic: clară, precisă și necondiționată de vreo acțiune ulterioară a UE sau statală (statul nu are marjă de apreciere la transpunere)	norma de directivă va întemeia direct pretențiile părții persoană privată (în procese penale se poate apăra cu ea împotriva statului) (cauzele Van Duyn, 41/74; Ratti, 148/78) (norma de directivă are efect direct); statul nu se poate întemeia pe norma de directivă împotriva persoanei private (cauza Marshall, 152/84)
		1. norma de directivă prevede un drept în favoarea persoanei private; 2. norma de directivă este incompetentă juridic : nu este clară și precisă și/sau este condiționată	norma de directivă nu poate întemeia direct pretențiile părții persoană privată nici norma internă de transpunere contrară normei de directivă nu poate fi aplicată (trebuie înlăturată de la aplicare); restul normelor interne trebuie interpretate pe cât posibil în sensul normei de directivă respective (cauza Von Colson, 14/83) ; prin urmare normele naționale, altele decât cea specială de transpunere care este contrară Directivei, dacă există, vor întemeia pretențiile (directiva are efect indirect) ; dacă nu se poate interpreta în acest mod pentru că ar fi complet contrar ansamblului normelor interne aplicabilă, atunci singura cale pentru parte este o acțiune răspunderea statului pentru repararea prejudiciului cauzat prin ne transpunerea sau transpunerea incompletă sau incorectă a directivei (cauzele Francovich, C-6/90 și C-9/90; Brasserie du Pêcheur, C-46/93)

Sursa: Manualul de drept UE, INM

8

EFFECT DIRECT 3.

Ipoteze	Părți	Calitățile normei de directivă relevante pentru litigiu	Ce norme aplică?
legea de transpunere lipsește sau legea de transpunere neconformă în parte	persoană privată contra persoană privată	1. norma de directivă prevede un drept în favoarea persoanei private; 2. nu are importanță dacă este completă sau incompletă juridic	normă de directivă nu pot întemeia direct pretențiile persoanei private ; nici norma internă de transpunere contrară normei de directivă nu poate fi aplicată (trebuie înlăturată de la aplicare) restul normelor interne trebuie interpretate pe cât posibil în sensul normei de directive respective (cauzele von Colson, 14/83; Marleasing, C-106/89); normele naționale altele decât cele speciale de transpunere care este contrară directivei, dacă există, vor întemeia pretențiile (norma de directivă efect indirect); dacă nu se poate interpreta în acest mod pentru că ar fi complet contrar ansamblului normelor interne aplicabilă, atunci singura cale pentru parte este opțiune răspunderea statului pentru repararea prejudiciului cauzat prin transpunerea sau transpunerea incompletă sau incorectă a directivei (cauzele Francovich, C-6/90; Brasserie du Pecheur, C-46/93)

Sursa: Manualul de drept UE, INM

9

Aspecte practice privind trimiterea preliminară

IMPORTANȚĂ

- Călătorie
- Comerț
- Știință
- Comunicare

DREPTUL UE

- dacă este aplicabil litigiului
- dar dacă dreptul UE nu este aplicabil temporar (Exemplu: SRL, C-386/78)

Obiectul trimiterii

Drept național – aplicabilitatea în timp a deciziilor Curții Constituționale (Ripano, C-407/15)
↓
- nici chiar atunci când se invocă dispozițiile Cartei, fără a se pune în aplicare dreptul UE (EV, C-723/18; Corpul Național al Poliției, C-434/11)

Decizie TP – modalitate de contestare a unei HP anterioare (Wutsche, C-48/93)

CINE? Respingerea cererii de sesizare

• Cerință obligatorie – MOTIVARE – art. 6 CEDO

H. Curții EDO, 13 februarie 2020, Iancu/Păstor și alții
Nu încuviințăm că CEDO garantează un drept la TP (H. Curții EDO, 24 aprilie 2018, Reședința de la Junc)

Nediscriminare

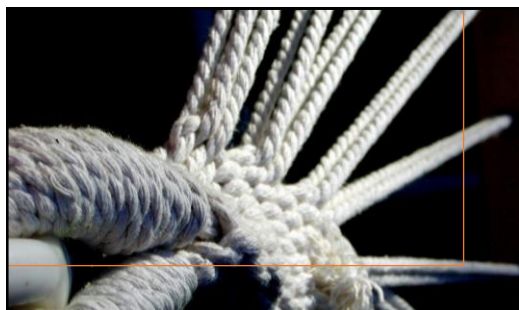
- pe motiv de cetățenie sau naționalitate – **Hotărârea din 15 iulie 2021, CG, C-709/20** – prestații de asistență socială acordate exclusiv celor care au drept de ședere în UK, cu excluderea resortisanților altor SM care au drept de ședere în temeiul Anexei UE la regulamentul de reședință

• 63 Prin urmare, orice cetățean al Uniunii se poate prevala de interdicția de discriminare pe motiv de cetățenie prevăzută la articolul 18 TFUE, în toate situațiile care se încadrează în domeniul de aplicare rațiune materială al dreptului Uniunii. Aceste situații în cuprind pe cele care țin de exercitarea libertății de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, conferită de articolul 20 alineatul (2) litera (a) TFUE și de articolul 21 TFUE.

10

IMPORTANȚĂ

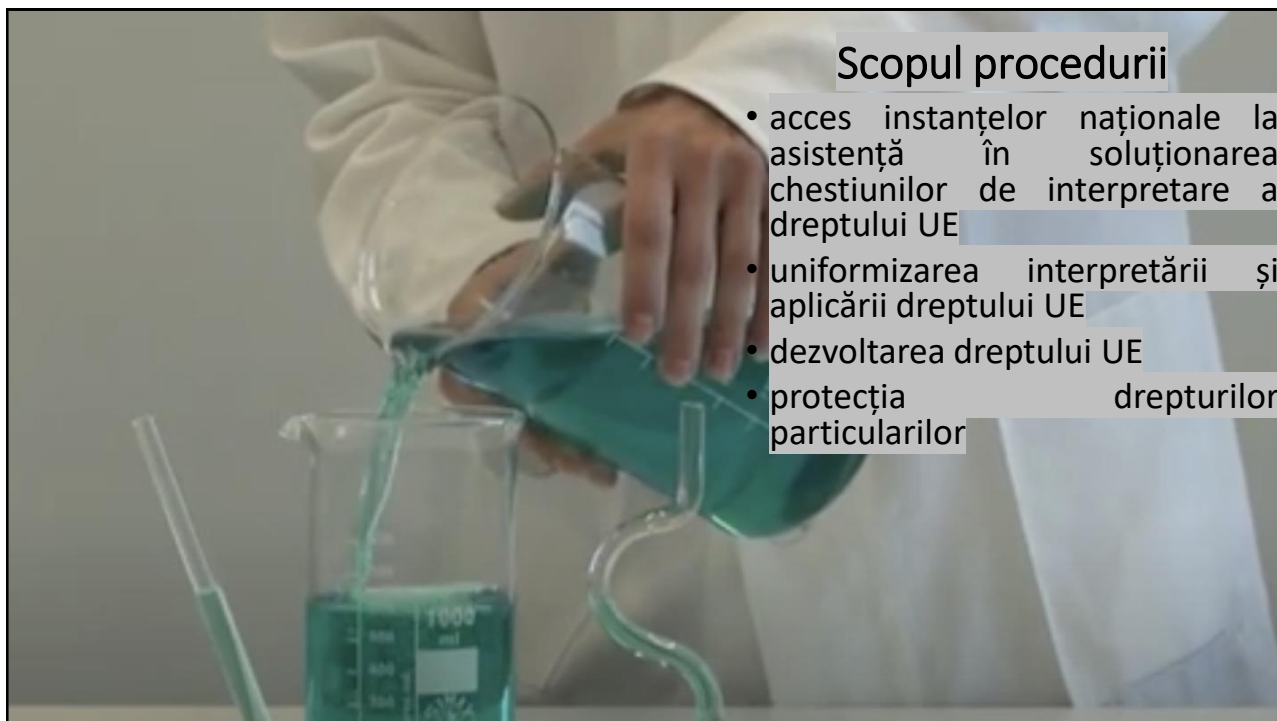
- Colaborare
- Cooperare
- Dialog
- Comunicare

11

Scopul procedurii

- acces instanțelor naționale la asistență în soluționarea chestiunilor de interpretare a dreptului UE
- uniformizarea interpretării și aplicării dreptului UE
- dezvoltarea dreptului UE
- protecția drepturilor particularilor

12

Articolul 19 TUE

„(3) Curtea de Justiție a Uniunii Europene hotărăște în conformitate cu tratatele:

[....]

(b) cu titlu preliminar, la solicitarea instanțelor judecătorești naționale, cu privire la **interpretarea** dreptului Uniunii sau la **validitatea** actelor adoptate de instituții; [....]”

13

Articolul 267 TFUE

(1) CJUE este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la:

- (a) interpretarea tratatelor;
- (b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii

(2) Dacă o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un SM, aceasta instanță **poate**, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții să se pronunțe cu privire la aceasta chestiune.

(3) Dacă o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern, această instanță **este obligată** să sesizeze Curtea;

(4) În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe judecătorești naționale privind o persoană supusă unei măsuri privative de libertate, Curtea hotărăște în cel mai scurt termen.

14

Obiectul trimiterii

DREPTUL UE

- dacă este aplicabil litigiului
- NU dacă dreptul UE nu e aplicabil temporal (*Exmitiani SRL*, C-286/16)

Drept național – aplicabilitatea în timp a deciziilor Curții Constituționale (*Rîpanu*, C-407/15)

- nici chiar atunci când se invocă dispozițiile Cartei, fără a se pune în aplicare dreptul UE (*EV*, C-723/18; *Corpul Național al Polițiștilor*, C-434/11)

Decizie TP - modalitate de contestare a unei HP anterioare (*Wunsche*, C-69/85)

15

Cazuri
particulare de
punere în
aplicare a
dreptului UE

cauze privind **măsurile naționale care intră în domeniul de aplicare *ratione materiae și personae* a unei directive**, înainte de expirarea termenului de transpunere (a se vedea hotărârea Mangold, C-144/04);

cauze privind **dispozițiile naționale de drept procedural care afectează sau reglementează exercitarea drepturilor (ordinare) garantate de dreptul UE** (cum ar fi dreptul de a obliga statul membru la repararea daunelor cauzate persoanelor fizice sau juridice prin faptul neimplementării la timp a unei directive: a se vedea Hotărârea din 22 decembrie 2010, DEB, C-279/09, Rec., I-13849).

16

Punerea în aplicare a dreptului UE

IMPLEMENTARE POZITIVĂ

- SM execută anumite obligații care îi revin potrivit dreptului UE

IMPLEMENTARE NEGATIVĂ

- derogarea de la aplicarea UE nu se poate face prin încălcarea dreptului UE

Hotărârea din 30 aprilie 2014 ,
Pfleger, C-390/12

17

?

Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2003/88 statuează:

„ Statele membre iau măsurile necesare pentru ca orice lucrător să beneficieze de un concediu anual plătit de cel puțin patru săptămâni în conformitate cu condițiile de obținere și de acordare a concediilor prevăzute de legislațiile și practicile naționale.

Prin legislația de transpunere, se acordă 5 săptămâni lucrătorilor. Într-un litigiu național, se invocă faptul că respectivul calcul al zilelor care excedează celor 4 săptămâni prevăzute de directivă este discriminatoriu și se invocă Carta (art. 31- condiții echitabile de muncă)

Este aplicabilă directiva? Este aplicabilă Carta? Se poate formula trimitere preliminară pentru a se stabili dacă dreptul intern este conform dreptului UE?

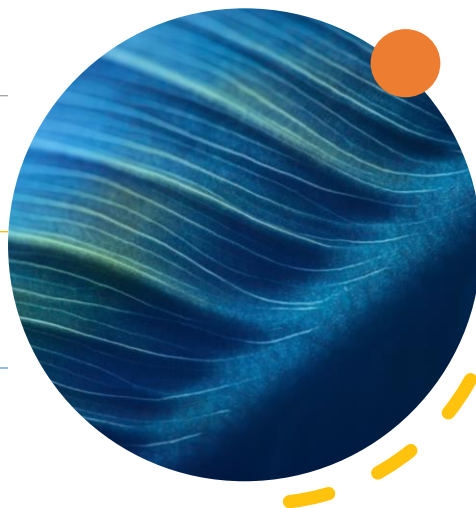
18

Răspuns

NU este aplicabilă directiva, nici cartă

Dispoziții mai favorabile acordate de statele membre - C-609/17 și C-610/17, Terveys și AKT

„53 Or, atunci când dispozițiile dreptului Uniunii în domeniul în cauză nu reglementează un aspect și nu impun nicio obligație specifică statelor membre în privința unei situații date, reglementarea națională pe care un stat membru o adoptă în ceea ce privește acest aspect se situează în afara domeniului de aplicare al cartei, iar situația în cauză nu poate fi apreciată în raport cu dispozițiile acesteia din urmă.
54 Prin urmare, [...] statele membre nu efectuează o punere în aplicare a acestei directive, în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă”.

19

Nediscriminare

- pe motiv de cetățenie sau naționalitate - **Hotărârea din 15 iulie 2021, CG, C-709/20** –prestații de asistență socială acordate exclusiv celor care au drept de ședere în UK, cu excluderea resortisanților altor SM care au drept de ședere în temeiul Anexei UE la regimul de reședință

- 63 Prin urmare, orice cetățean al Uniunii se poate prevala de interdicția de discriminare pe motiv de cetățenie prevăzută la articolul 18 TFUE, în toate situațiile care se încadrează în domeniul de aplicare *ratione materiae* al dreptului Uniunii. Aceste situații le cuprind pe cele care țin de exercitarea libertății de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, conferită de articolul 20 alineatul (2) litera (a) TFUE și de articolul 21 TFUE.

20

C-709/20

- autoritățile din UK i-au acordat lui CG un **drept de ședere** deși aceasta nu dispunea de resurse suficiente → **regim mai favorabil** decât UE;
- dreptul unui resortisant al unui SM de a avea reședința în mod liber pe teritoriul său, conferit cetățenilor Uniunii prin articolul 21 (1) TFUE, fără a se prevala de condițiile și de limitările acestui drept prevăzute de Directiva 2004/38;
- totuși, se aplică dispozițiile TFUE referitoare la statutul de cetățean al UE;
- revine SM gazdă, conform art. 1 din cartă, sarcina de a se asigura că un cetățean al Uniunii care și-a exercitat libertatea de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre, care este titularul unui drept de ședere în temeiul dreptului național și care se află într-o situație de vulnerabilitate, poate totuși să trăiască în condiții demne.

21

Tipuri de trimitere

INTERPRETARE

- TRATATE
- Legislație secundară (regulamente, directive)
- Acte neobligatorii?

STABILIREA VALIDITATII

- ~~TRATATE~~
- Legislație secundară (regulamente, directive)
- Acte neobligatorii?

22

CINE?

Respingerea cererii de sesizare

- Cerință obligatorie – MOTIVARE – art. 6 CEDO

H Curții EDO, 13 februarie 2020, *Sanofi Pasteur c. Franței*

Nu înseamnă că CEDO garantează un drept la TP (H Curții EDO, 24 aprilie 2018, *Baydar c. Țările de Jos*)

23

CINE?

Nevoie de sesizare. TP în interpretare

Instanță națională ale cărei
hotărâri sunt susceptibile
de a fi atacate – **drept**

Instanță națională de ultim
grad de jurisdicție -
obligatie

24

CINE?

Sunt unele instanțe preferate?

- **NU**
- Nevoie de sesizare → ~~ierarhia internă~~
(*Cartezio*, C-210/06; *Francisco Gutierrez Naranjo*, C-154/15, C-307/15, C-308/155)
- Importanța cauzei CJUE ≠ gradul instanței
Chez, C-83/14 - Administrativen sad Sofia-grad (primă instanță administrativă)
Coman, C-673/16 – CCR (pe rolul Judecătoriei S5 București)

25

- Amelia Onișor, judecător, Curtea de Apel București, formator INM

- amelia.onisor@inm-lex.ro

26